

6 Svar på interpellation 2014/15:651 om samarbete med Finland och Natomedlemskap som option

Anf. 22 Försvarsminister PETER HULTQVIST (S):

Fru talman! Hans Wallmark har frågat mig om jag ser några långsiktiga utmaningar för svensk del med ett fortsatt fördjupat militärt samarbete med Finland, då Finland understryker att Natomedlemskap är en option.

Vi lever i en mer osäker tid, och vi har ökade spänningar i vårt närområde. Vi är alla överens om att den ryska aggressionen mot Ukraina och ett ryskt utmanande agerande i Östersjöområdet har försämrat den säkerhetspolitiska situationen i Europa och i vårt närområde.

Det finns ett stort värde i att allvarliga frågor kring fred och säkerhet hanteras med varsamhet och med bred uppslutning i riksdagen. Därför var det en positiv signal, också till omvärlden, när fem riksdagspartier, representerande över 70 procent av väljarna, nyligen enades om inriktningen för den framtida försvarspolitik. En del av överenskommelsen var en expertstudie kring olika samarbetsmöjligheter på det säkerhetspolitiska området. Beredning pågår i Regeringskansliet för att, i samråd med partierna som står bakom överenskommelsen, kunna tillsätta en expert inom kort. Enligt överenskommelsen ska uppdraget pågå under ett år.

Sveriges säkerhetspolitiska linje ligger fast. Hot mot freden och vår säkerhet avvärjs bäst i gemenskap och samverkan med andra länder. Sverige är inte med i någon militär allians.

Sammanhållningen i EU är viktig för att kunna möta de ökade spänningarna i vårt närområde. En modern svensk säkerhetspolitik byggs på samarbete i EU och på ökat samarbete med flera partner på bred front: inom Norden, Östersjöområdet, OSSE och FN. Vi fördjupar nu samarbetet med Finland, där vi skapar optioner för att agera tillsammans i händelse av kris. Regeringen vill också fördjupa samarbetet med Nato, till exempel inom det så kallade Enhanced Opportunities Programme (EOP), vad gäller övningssamarbeten och med värdlandstödsavtalet. Alla dessa samarbeten bygger på folkrättens principer. Som ett exempel kan nämnas att Sverige under våren återigen har deltagit i övningsserien Baltic Regional Training Event som partner till Nato.

I enlighet med inriktningspropositionen från Försvarsberedningen avser regeringen att utveckla samarbetet inom ramen för Sverige–Finland, Norden, Baltikum, Natos partnerskap, EU, FN och den transatlantiska länken. Vi kommer att utveckla den samlade samlingslinje som Sverige valt i förhållande till andra länder och organisationer.

Avseende det svensk-finska försvarssamarbetet har våra försvarsmakter identifierat ett stort antal fördjupningsprojekt i den gemensamma rapport som presenterades tidigare i år. Det bilaterala samarbetet med Finland tar därmed viktiga steg framåt. Genom ett fördjupat försvarssamarbete bidrar vi till säkerhet och stabilitet i vårt närområde både i närtid och på längre sikt.

Det finsk-svenska försvarssamarbetet är omfattande och högt prioriterat av regeringen. I februari offentliggjorde vi en process som pågått sedan 2009, det vill säga även under den förra regeringen. Målsättningen med denna process har varit att det bilaterala samarbetet även ska omfatta operativ planering och förberedelser för gemensamt agerande i olika scenarier. Sådan planering och sådana förberedelser ska vara komplement till, men skilda från, respektive lands nationella planering. Samarbetet innebär en möjlighet till gemensamt agerande, men inte några utfästelser.

Det är en självklarhet att Sverige respekterar andra länders säkerhetspolitiska vägval, på samma sätt som våra samarbetspartner respekterar vårt.

Anf. 23 HANS WALLMARK (M):

Fru talman! Jag tackar försvarsministern för svaret. Precis som noterats har det under ett antal år pågått en fördjupad samverkan och ett fördjupat samarbete mellan Sverige och Finland. Det har på olika sätt manifesterats när den nya finska regeringen har etablerats och i närtid gjort flera viktiga besök i Sverige. I dag är statsminister Juha Sipilä här, utrikesminister Timo Soini var här för några dagar sedan och försvarsministern tog själv emot sin kollega Jussi Niinistö i fredags.

Jag måste också gratulera försvarsministern. Jag har följt finska medier, och det verkar som om medierna är mer förtjusta i hur mötet med försvarsministern lades upp än i hur utrikesministern lyckades lägga upp sitt möte. Där är alltså försvarsministern att gratulera.

Jag tror att det är viktigt att vi ser likheterna mellan Sverige och Finland. Jag tror också att det är bra att vi fortsätter att fördjupa samarbetet. Precis som noterats har vi inte kommit så långt att vi kan se att vi kommer att ha gemensam planering. Försvarsminister Peter Hultqvist har dock själv, fru talman, öppnat för att man kan utnyttja varandras hamnar. Det kan handla om att utnyttja varandras flygbaser, och man skulle till och med kunna ha en marin styrka. För egen del ser jag också längre fram att man kanske skulle kunna dela på både flygplan och marina styrkor på det sättet. Det tycker jag i grunden är bra.

Då kommer nästa steg. Det finns nämligen en likhet och en skillnad mellan Sverige och Finland. Likheten är att båda länderna har regeringar som deklarerar alliansfriheten eller allianslösheten, om man så vill säga. Skillnaden mellan Finland och Sverige är att den finska regeringen ser medlemskap som en option.

Jag ska be att få citera ur den finska regeringsförklaringen: "Regeringen kommer att stärka ett omfattande transatlantiskt samarbete, både bilateralt och genom EU. Finland ska bevara sitt nationella handlingsutrymme i sina utrikes- och säkerhetspolitiska lösningar. Finland tillhör ingen militär allians, men bedriver ett praktiskt partnerskap med Nato och bevarar möjligheten att ansöka om medlemskap i Nato."

Jag tycker att det är oerhört kloka ord, och i mångt och mycket delar även Sverige denna syn. Det handlar om att skapa samarbete med andra bilateralt och genom EU, men också genom Nato och de partnerskap som erbjuds.

Skillnaden mellan Sverige och Finland är som sagt att den finska regeringen betonar allianslösheten men ser Natomedlemskapet som en option. Då är den grundläggande frågan, som jag tycker att försvarsministern undviker att besvara, vad som skulle inträffa om Finland använder sig av den option som de pekar på.

Vad händer om Finland skulle aktivera den optionen när vi har fördjupat samarbetet – vilket både försvarsministern och jag tycker är önskvärt – och börjat dela och samverka med hamnar, flygbaser och kanske delar marina styrkor och flygplan? Det kan inte uteslutas att den möjligheten finns, inte ens under den här mandatperioden under vilken den finska regeringen sitter.

Fru talman! Jag måste fråga Peter Hultqvist om han tycker att det är ens seriöst eller trovärdigt att tänka sig ett Östersjöområde där alla länder runt Östersjön – Finland, Estland, Lettland, Litauen, Polen, Tyskland och Danmark – med något undantag skulle vara medlemmar i Nato. Undantagen i Östersjöområdet skulle vara två: Sverige och Ryssland.

Därför är den grundläggande frågan vilka implikationer det får att Finland ser sig som allianslöst men ändå ser Natomedlemskapet som option. Det är en intressant fråga. Jag önskar ett svar från försvarsministern.

Anf. 24 Försvarsminister PETER HULTQVIST (S):

Fru talman! Jag vill ha mötet med den finska försvarsministern i fredags som utgångspunkt. Det var ett utomordentligt möte där vi båda konstaterade att de intentioner som vi var överens om med den tidigare finska regeringen ska fortsätta fullföljas. Den karta för framtiden som vi har fastslagit tidigare ligger fast. Den innehåller allt när det gäller tjänstemannaombyte på departementen som börjar inom kort, säker kommunikation, användande av flygbaser och hamnar, deltagande i varandras övningar, gemensam marin styrka som är delbar, cross-border training, gemensam sjö- och luftlägesbild – som är ett Nordefcoprojekt – och planering för scenarier bortom fredstida förhållanden.

Det sista är mycket viktigt. Det är alltså ett arbete som kommer att fortgå och pågå. Hela kartbilden som vi var överens om ligger fast. För att undvika eventuella spekulationer om hur det egentligen ser ut är det viktigt att få det sagt.

Vi har från vår sida varit tydliga med utformningen av förutsättningarna för vår utredning som nu ska genomföras. Wallmark själv har varit delaktig i arbetet med förutsättningarna. I utredningen ska samtliga samarbeten värderas. Men vi har konstaterat att den militära alliansfriheten inte ska värderas, utifrån att vi inte ska skapa en spekulativ situation om var Sverige står säkerhetspolitiskt eller om att vi är på väg att ändra vår grundläggande syn på det.

Jag brukar få frågor som bygger på vad som händer utifall att någon gör något. Vad händer om Sverige hamnar i krig? Vad händer om Sverige blir anfallet på det ena eller andra sättet? Hur länge kan vi försvara oss? Vad gör vi då? Vad gör vi om Finland går med i Nato? Vad händer i de här sammanhangen? Allt detta blir en spekulativ diskussion med antaganden, motantaganden, förhållningssätt och positioneringar som handlar om en verklighet som nästan sträcker sig bortom de fantasier man kan prestera i olika sammanhang.

Jag konstaterar bara att Finland har den skrivningen i sin regeringsförklaring. Och vi har vår skrivning i vår regeringsförklaring. I resonemangen med den finske försvarsministern uppfattar jag inte att det som vi har skrivit i våra respektive regeringsförklaringar utgör några som helst hinder för att fortsätta fördjupa det svenskfinska försvarssamarbetet.

Vi kommer att följa deras utredningsarbete och resultaten av det nogsamt. Och de kommer självklart att följa vårt utredningsarbete och resultaten av det. Men jag tänker inte ge mig i en diskussion där vi spekulerar om framtiden. På både den svenska och finska sidan, kommer vi nog att resonera om olika steg som vi tar – små och eventuellt längre – för att koordinera våra styrkor.

Jag kan påminna Wallmark om att den militära alliansfriheten har ett relativt stort och brett stöd i den finska opinionen. Det är en faktor som bör läggas till i sammanhanget. Men eftersom jag inte vill spekulera tänker jag inte göra någon djupare analys av det. Jag konstaterar bara att det också är en realitet som man får ta hänsyn till. Ett par av partierna i den finska regeringen har också uttalat sig för en fortsatt alliansfrihet. Man ska komma ihåg dessa fakta.

Anf. 25 HANS WALLMARK (M):

Fru talman! Vi kan glädja oss åt att vi har en försvarsminister som undviker spekulationer. Det är välkommet på alla sätt och vis.

När det gäller samarbetet tror jag ändå att man måste fundera på vad nästa steg kan vara, på vad som kan hända. Det är bra att vi fördjupar och förbättrar samarbetet. Som jag har sagt är det egentligen bara en fortsättning på en linje som den nuvarande regeringen förvaltar från alliansregeringen. I grunden är allt detta bra.

Det är också bra att försvarsministern hade lyckade samtal med sin kollega Jussi Niinistö i fredags. Med tanke på att försvarsministern hade en presskonferens, till skillnad från sin utrikesministerkollega, kunde vi också följa vad som hände via medierapporteringen. Det verkar, som försvarsministern säger, ha varit ett bra möte.

Fru talman! Det är ingen hemlighet att försvarsministern och undertecknad tycker helt olika i en central fråga, nämligen värdet av ett svenskt Natomedlemskap. Därför tror jag också, precis som försvarsministern säger, att vi måste resonera oss fram under kommande år. Vi står inför viktiga och väsentliga försvars- och säkerhetspolitiska vägval. Därför är jag glad över att vi, trots olikheterna mellan partierna, har kunnat hitta en form för en fortsatt utredning, som vi kom överens om i försvarsuppgörelsen. Den innehåller, som försvarsministern understryker, att man

ska titta på för- och nackdelar inklusive medlemskap. Där nämns också flera organisationer. Och Nato är en av dem.

Jag hoppas att den typen av utredning kan medverka till en fakta- och kunskapsbaserad diskussion, vilket jag tror att Sverige verkligen behöver.

Fru talman! Jag vill ändå understryka den fundamentala skillnaden mellan den svenska och den finländska regeringen. Likheten är att båda betonar allianslösheten, men skillnaden är att Finland understryker att de ser Natomedlemskap som en option.

För egen del ser jag tre kriterier för en kommande svensk Natoanslutning. Det ena är att det måste finnas en folklig opinion för det. Det andra är att det måste finnas en majoritet i Sveriges riksdag för det. Och det tredje är att jag gärna ser en koordinering med Finland.

I den svenska opinionen ökar stödet för ett svenskt Natomedlemskap gradvis. Jag tror att de flesta mätningar nu indikerar att ungefär en tredjedel är för, att en tredjedel är emot och att en tredjedel inte har tagit ställning. I Sveriges riksdag finns det för närvarande bara två partier som är uttalat för medlemskap. Det är naturligtvis Moderaterna, och det är Folkpartiet.

Nu ser vi också rörelser i den finska debatten. Jussi Niniistö, den finska försvarsministern, sa vid sin pressträff i Stockholm i fredags, att man ser lite mer pragmatiskt på den här frågan i Finland och att det finns en annan diskussionskultur. Jag tror att den svenska regeringen inte ska underskatta just den finska pragmatismen. Därför vill jag upprepa frågan. Det är bra att vi fördjupar, det är bra att vi förstärker och det är bra att Sverige och Finland vävs samman. Men kan försvarsministern, om den finska regeringen skulle använda sin option, se ett Östersjöområde där Nato består av medlemsstater som Finland, Estland, Lettland, Litauen, Polen, Tyskland och Danmark men där de enda som står utanför är Sverige och Ryssland?

Anf. 26 Försvarsminister PETER HULTQVIST (S):

Fru talman! Nu håller Wallmark återigen på och riggar någon sorts kartbild eller spelplan som jag skulle förhålla mig till i någon mental variant och därmed svara på frågan, utifrån en position som han har tyckt var lämplig. Jag tänker inte gå in i den lådan. Allt det här förutsätter ett visst händelseförlopp. Wallmark önsketänker om sin framtida plan för hur det ska se ut. Det är inte alls säkert att den faller in.

Jag förhåller mig till det på det pragmatiska förhållningssättet att man får ta ställning till olika saker i den konkreta ordning man har.

Då kanske den situation som Wallmark tar upp ser ut på ett helt annat sätt i ett framtida läge. Pragmatism i det här fallet är att göra saker och ting i realiteten. Det är därför som vi har programmet med Finland och med Natos partnerskap. Vi vill också göra någonting av Enhanced Opportunities Programme som vi nu tillhör.

Vi har mer velat ägna oss åt hur de konkreta samarbetena ska se ut, exempelvis på övningssidan. Vi vill arrangera och genomföra övningar och se dem i ett säkerhetspolitiskt perspektiv.

En skillnad är kanske att vi vill ägna oss mer åt det hantverksmässiga medan Wallmark ägnar sig åt någon sorts framtid och den principfråga som han anser är avgörande i det här sammanhanget. Det kan man naturligtvis ha respekt för.

Man kan vrida och vända på det här på olika sätt. Den linje som vi har valt bygger på det ställningstagande som gjordes 1994 i och med att vi gick med i Partnerskap för fred, vilket senare utvecklades till Partnerskapet för Nato och som i dag utvecklas inom ramen för EOP.

Den öppning som finns i Nato inom ramen för EOP för att se att samarbete med olika länder kan se ut på olika sätt utifrån de behov och förutsättningar som finns och den säkerhetspolitiska situationen. Det är någonting som på ett pragmatiskt sätt är väldigt intressant att ta fasta på, förhålla sig till och försöka bidra till. Hur det skulle kunna se ut är något som partierna i Sveriges riksdag inte ägnar särskilt mycket kraft till att diskutera. Men det kräver en pragmatisk och realistisk diskussion i vardagen och inte bara att satsa allt i potten på ett ja eller nej till ett medlemskap.

Jag vill också peka på att det nu pågår ett arbete med värdlandsstödsavtalet som vi räknar med kommer att läggas fram för Sveriges riksdag 2016. Det är många olika lagstiftningar som man då ska ta ställning till för att underlätta det hela. Vad som blir av ett värdlandsstödsavtal bygger också på vad Sverige vill i praktiken. Ingenting kommer att ske med mindre än att en svensk regering eller en svensk riksdag står bakom det.

Mitt resonemang i dag och i andra sammanhang följer en konsekvent linje utifrån det som vi var överens om i Försvarsberedningen. Vi i regeringen agerar utifrån en stark parlamentarisk bas som nu kommer att bekräftas i inriktningspropositionen. Jag hoppas att den basen består den 16 juni när vi ska votera om den. Jag har inga indikationer på något annat.

Anf. 27 HANS WALLMARK (M):

Fru talman! När det gäller Peter Hultqvists hantverksmässighet och det som han beskriver om samverkan mellan Sverige och Finland kan jag som Moderaternas försvarspolitiska talesperson inte säga annat än att jag uppskattar det som han har gjort. Där finns det inga skillnader, och det har nog varit en av de grundläggande faktorerna bakom att vi har kunnat sluta en bred försvarsuppgörelse mellan fem partier. Den delen uppskattar jag, och från min sida får han mer än gärna beröm för det.

Peter Hultqvists problem är ju att det snarast är miljöpartister som uttrycker kritik mot bland annat Natoövningar och värdlandsstöd. Kritiken mot hantverksskickligheten, mot samverkan i partnerskapet med Nato kommer inte från allianssidan, utan den kommer snarast direkt inifrån de egna regeringskvarteren.

Jag uppskattar försvarsministerns syn på pragmatism. Jag skulle än mer uppskatta om försvarsministern kunde inta den pragmatiska finska hållningen där man ändå kan resonera om att man är en alliansfri regering, men att man ser Natomedlemskap som en option.

Jag tycker att det är bra att försvarsministern betonar att han är konsekvent. Jag vill också vara konsekvent, men med blicken mot framtiden. Då tror jag inte att vi kan undvika den här typen av frågor.

Avslutningsvis konstaterar ju försvarsministern själv att det finska samarbetet innebär en möjlighet till ett gemensamt agerande, men att det inte innebär några utfästelser. Det är därför som det är så viktigt att vi nu för en framåtsyftande kunskaps- och faktabaserad diskussion i Sverige om de försvars- och säkerhetspolitiska vägval vi står inför inklusive Natomedlemskap. Det är med ett medlemskap som vi får utfästelser, och det finner jag vara det logiska nästa steget.

Fru talman! Jag tror att ett medlemskap kommer att addera säkerhet till Östersjöområdet i en orolig tid.

Anf. 28 Försvarsminister PETER HULTQVIST (S):

Fru talman! Jag strävar inte efter att skapa några skillnader i det som man är överens om. Jag strävar bara efter att beskriva det som vi försöker att jobba med. Jag uppskattar att vi har en bred överenskommelse. Den handlar lite mer om än bara vanlig partipolitik. Den handlar också om vad Sverige som nation ska ge för olika typer av signaler i det läge som vi befinner oss i.

Just nu är det oerhört väsentligt med stabilitet. Därför är det viktigt att inte ge någon signal om några nära förestående tvära kast i vår säkerhetspolitiska grund. Det var därför som vi skriv in detta med att den militära alliansfriheten inte ska värderas i sammanhanget, utan den ligger fast. Det anser regeringen vara av stor betydelse och också säkerhetsskapande i den tid som vi nu lever i.

Med hjälp av alla samarbeten och all samverkan – senast förra veckan besökte jag Arctic Challenge Exercise, vilket jag tycker är en utomordentlig övning – bygger vi ett säkerhetsnätverk. Varje övning är ett sätt att visa att det finns en militär samarbetsmöjlighet. Det höjer den militära förmågan och sänder signalen om att det här finns resurser som kan användas.

Jag anser att man måste ha en kärna av hårdhet i en försvarspolitik som komplement till utrikespolitiken. Det är de två balanspunkter som vi har. Sedan gäller att hitta rätt balans, att inte gå för långt åt någotdera hållet. Vår försvarspolitiska överenskommelse är oerhört viktig som signal. Vi ökar försvarsutgifterna med 11 procent på fem år.

Precis som Wallmark säger planerar vi och Finland möjligheter till en option i ett givet läge, men vi tar ställning till det då. Men det är ett tydligt steg som i praktiken är tröskelhöjande.